

**PROFESSOR KAROL STARMACH'S CARICATURES
(WITH DRAWINGS OF KAROL STARMACH,
BARBARA KAWECKA AND JERZY ZIĘBA)**

JADWIGA SIEMIŃSKA

Polska Akademia Nauk, Instytut Botaniki im. W. Szafera
ul. Lubicz 46, PL-31-512

The scientific works by Professor Karol Starmach – the nestor of Polish phycologists, hydrobiologists and ichthyobiologists, also the very first and many years' president of the Phycological Section of the Polish Botanical Society (born 22. IX. 1900, died 2. III. 1988) – were always excellently illustrated. He was a first rate draughtsman and photographer, but hardly anybody knows that he also amused himself drawing silhouettes and the faces of his colleagues, students, or acquaintances. One might label these drawings as cartoons, since they emphasized the funny or characteristic features of the portrayed persons. They were drawn on scraps of paper of any kind, often on conferences programmes' when he was a little bored. Usually he threw them out afterwards. I was fortunately able to save only a few such drawings, while I was given two of them.

The four silhouettes on a slightly crumpled sheet of flimsi (figs 1-3) were drawn in the war years, perhaps in 1944, during the catching of carp at the Fishery Experimental Station at Mydlniki. In the autumn and spring fish catches not only staff members of the Station would traditionally took part but also people from the Department of Ichthyobiology and Fishery in Cracow, with which the Station was connected (both institu-

tions belonged to the Jagiellonian University which, during the last war, were included by the Nazi invaders in the Agricultural Institute at Puławy). It must have been quite cold, hence the heavy overcoats, Przemko's tall fur cap and Mr Bory's ear-flaps.

It was in autumn 1964 that the picture of my husband and me was made (fig. 4).

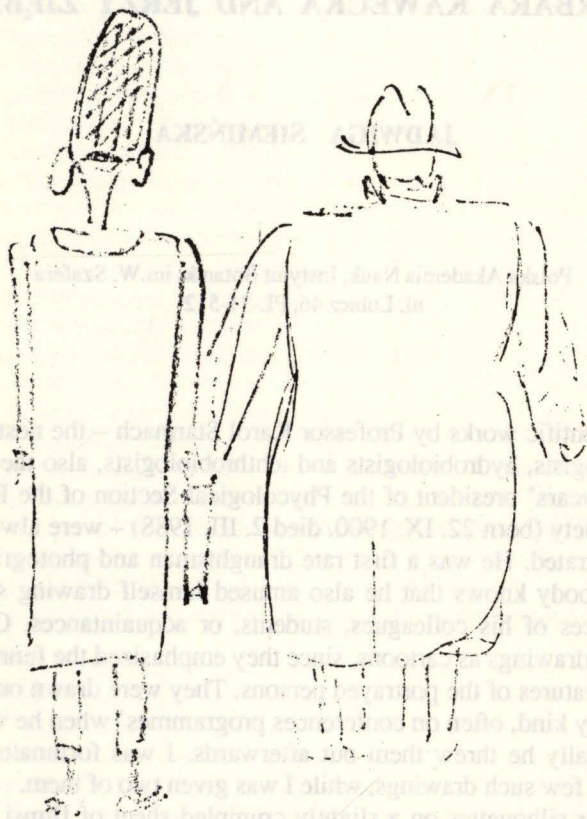

Fig. 1. Left: Przemysław Olszewski Dip. Eng. (later Professor at the Agricultural Academy at Olsztyn); right: Dr. Włodzimierz Juszczyk (later Professor at the Teacher Training College). Drawn by K. Starmach ca. 1944. — Po lewej inż. Przemysław Olszewski (późniejszy profesor Wyższej Akademii Rolniczej w Olsztynie), po prawej Dr Włodzimierz Juszczyk (późniejszy profesor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie). Rysował K. Starmach ok. 1944 r.

The likeness of Jurek Komárek (fig. 5) – the Czech phycologist of world renown – and another one of an unknown person (fig. 6) came into being during the XII International Botanical Congress in Leningrad in 1975. They were made with a ball-point pen (unlike all the others which are pencil) on an air-mail envelope which Carlos F. M. Bicudo had probably intended to send to Brazil (Professor Bicudo must have been sitting close to Karol during the lectures!).

Fig. 2. Tadeusz Bory Dip. Eng. (later Dr. Tadeusz Miączyński-Bory) a very good specialist in fish diseases. Drawn by K. Starmach in ca. 1944. – Inż. Tadeusz Bory (później Dr. med. lek. wet. inż. Tadeusz Miączyński-Bory) specjalista od chorób ryb. Rysował K. Starmach ok. 1944 r.

Fig. 3. Włodzimierz Czubak Dip. Eng. (later Dr., also adjunct at the Laboratory of Water Biology, PAN) the scientist most devoted to the Fishery Experimental Station of the Jagiellonian University at Mydlniki. Drawn by K. Starmach ca. 1944. – Inż. Włodzimierz Czubak (później Dr. też adiunkt Zakładu Biologii Wód PAN) najbardziej oddany pracownik naukowy Rybackiej Stacji Doświadczalnej U. J. w Mydlnikach. Rysował K. Starmach ok. 1944 r.

Satirical self-portraits en face and in profile were drawn on a post-card on October 4th 1970 when Karol was taking a cure in Krynica; on it he gave me the address to which I had to send his mail. Taking this opportunity he sent the information that he had been prescribed: 1) to drink mineral water three times a day, and 2) to take 10 baths during his stay in the health resort. Unfortunately the post card was stamped on the wrong side, this covering part of the drawing; for this reason, besides the facsimile of the post-card (fig. 7), the retouched drawing is included (fig. 8).

Fig. 4. Jadwiga and Janek Slupski. Drawn by K. Starmach in autumn 1964. —
Jadwiga i Janek Slupscy. Rysował K. Starmach w jesieni 1964 r.

In 1976 fifty years of scientific activity of our Professor was passing. Everybody knew that he would not allow us to celebrate the Jubilee as he did not like to be on the focus of attention. His followers, however, (mostly staff members of the Laboratory of Water Biology of the Polish Academy of Sciences (PAN)) found quite a good excuse. They stated that just 100 years had passed since the very first hydrobiological (ichthyological) publication — written by Maksymilian Siła Nowicki, professor at the Jagiellonian University. Thus, for this reason they called a ceremonial meeting of the members of the Cracow Branch of the Polish Hydrobiological Society with the participation of many invited guests. The meeting (connected with a banquet and a carnival dance) was organized at Mogilany, a small manor house close to Cracow. As it was an official con-

ference Professor Starmach had to open it and sit at the presidential table since he was the president of our Branch of the Society.

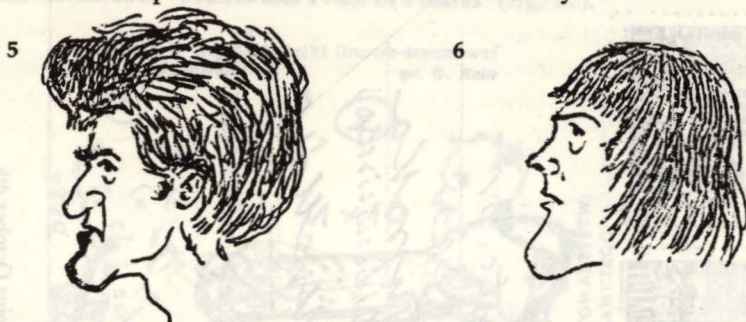

Fig. 5. Dr. Jiří Komárek, world renowned Czech phycologist. Drawn by K. Starmach in 1975. – Dr Jiří Komárek, światowej sławy fykolog czeski. Rysował K. Starmach w 1975 r.

Fig. 6. Unknown participant of the XII International Botanical Congress in Leningrad. Drawn by K. Starmach in 1975. – Nieznany uczestnik XII Międzynarodowego Kongresu Botanicznego w Leningradzie. Rysował K. Starmach w 1975 r.

The first part of the lecture given by Dr. Andrzej Kownacki showed the activity of our successive hydrobiologists: Nowicki, Antoni Wierzejski, Stanisław Minkiewicz, Alfred Lityński, Michał Siedlecki, Józef Rostafiński, Maryja Raciborski, Roman Gutwiński, Jadwiga Wołoszyńska, Kazimierz Rouppert, and Teodor Spiczakow. These personages were presented on slides by drawings made in Indian ink by Barbara Kawecka, at that time Doctor, but now Docent.

Finally the lecturer came to the pupil of the two last persons mentioned above, e. g. to Karol Starmach. Then, amplifying in detail the scientific activity of our Professor (fig. 9) Dr. Kownacki illustrated it with Barbara's merry drawings, to the great joy of the company and the president himself. There was a travesty of the Polish prehistorical obelisk "Światowid" looking to the four quarters of the globe (fig. 10), indicating his many sided knowledge. There was also a dancing "Shiva" (fig. 11) holding in his numerous hands the scientific institutions he created: Fishery Experimental Department in Zator, Laboratory of Water Biology of PAN, Chair of Hydrobiology of the Jagiellonian University, Hydrobiological Station at the Goczałkowice Reservoir of PAN, Department of Phycology at the Institute of Botany of PAN, and the small laboratory so close to his heart that he organized for himself and his son Janusz in his private house in

KRYNICA — Stacja kolejki linowa terenowej
na Górze Parkowej G. Russ

→ i Górze!
Nowy Dom Zdobycielski
Krynicę Nr 16 -
4.8.70.

Wydawictwo: POLSKIEGO TOWARZYSTWA
TURYSTYCZNO KRAJOZNAWCZEGO

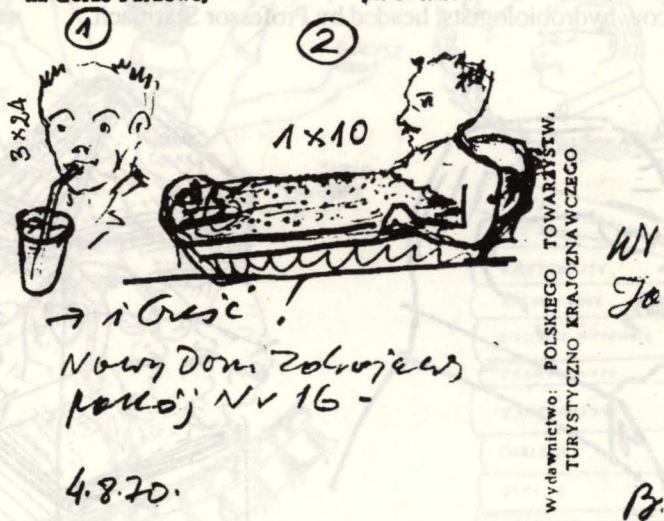
W Pani Doc Dr
Jadwiga
Stupiska
(Sienińska)
Krynica
Podlesie 5

PTTK — ZAKŁAD WYTWÓRCZY W JASIE
Wszelkie prawa zastrzeżone

Fig. 7. Facsimile of a postcard sent by K. Starmach from Krynica October 4th 1970. — Facsimile kartki pocztowej przysłanej z Krynicy 4 października 1970 r.

Mszana Dolna. The Professor was also shown as the editor and co-author of the volumes of "Freshwater Flora of Poland" (fig. 12).

KRYNICA — Stacja kolejki linowo-terenowej
na Górze Parkowej pl. G. Russ

PTTK — ZAKŁAD WYTWORCZ
Wszelkie prawa zastrze

Fig. 8. Selfcaricatures of K. Starmach (retouched drawings from the postcard). — Autokarykatury K. Starmacha (zretuszowane z kartki pocztowej)

Among his scientific offsprings (fig. 13) 8 docents were enumerated (that stout girl in the middle is me!), 24 doctors, and 81 masters of science.

Fig. 14 shows algal and animal taxa named in his honour. The text of the lecture together with the drawings were sent for publication to the journal "Ecological News" ("Wiadomości Ekologiczne"; Kownacki, Kawecka, 1977: 110-113); however, the editor did not allow the drawings to be published. Therefore we avail ourselves of the opportunity to show them here. I am confident that Professor would not have anything against that.

The set of drawings presented here is braced by the one made by Dr. Jerzy Zięba (fig. 15); he caught very well the Professor's silhouette with

his inseparable walking-stick and beret pulled down over his forehead. We remember him so well standing like this and observing us when we were collecting algae or fishing. The drawing comes from another carnival evening preceded by another cheerful speech, always under the auspices of the Cracow hydrobiologists, headed by Professor Starmach.

Fig. 9. Our Professor. Drawn by B. Kawecka in 1976. – Nasz Profesor. Rysowała B. Kawecka w 1976 r.

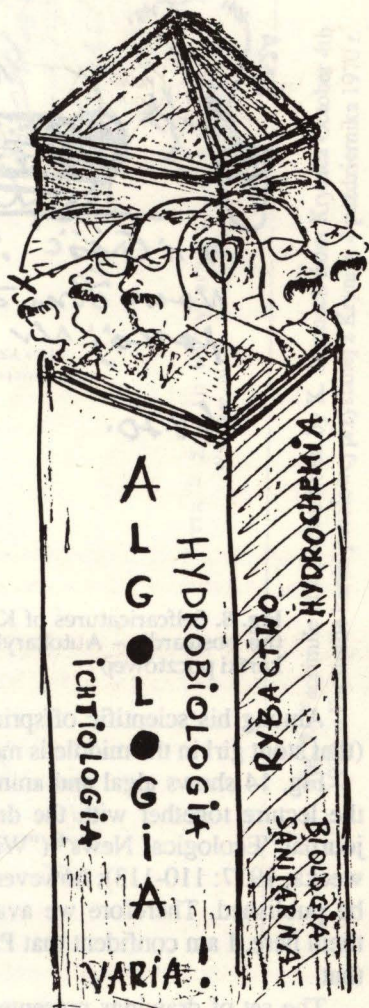

Fig. 10. Professor Starmach as "Swiatowid". Drawn by B. Kawecka in 1976. – Profesor Starmach jako "Swiatowid". Rysowała B. Kawecka w 1976 r.

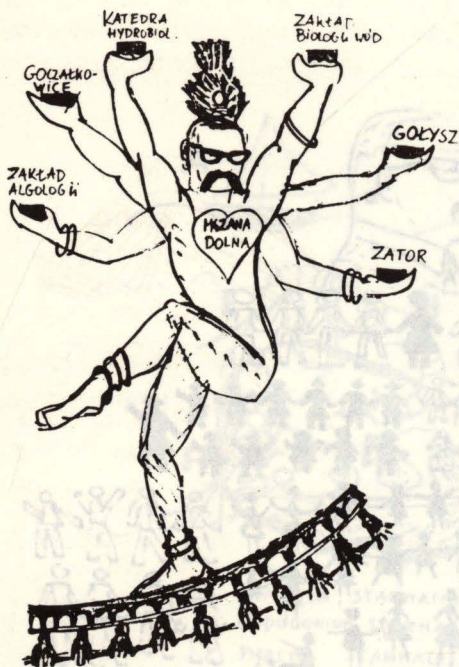

Fig. 11. Professor Starmach as "Shiva". Drawn by B. Kawecka in 1976. — Profesor Starmach jako "Sziwa". Rysowała B. Kawecka w 1976 r.

Fig. 12. Professor Starmach as the editor and the co-author of the serie "Freshwater Flora of Poland". Drawn by B. Kawecka in 1976. — Profesor Starmach jako redaktor i współautor "Flory Słodkowodnej Polski". Rysowała B. Kawecka w 1976 r.

Now, three years after his death these drawings, presented on the occasion of the X Jubilee meeting of Polish phycologists, supplement, I hope, the personage of our Master, a scientist and teacher of high calibre, with admirable human characteristics: a sense of humor and friendly coexistence with people. This was also why he was so popular and liked by his students, and older and younger colleagues.

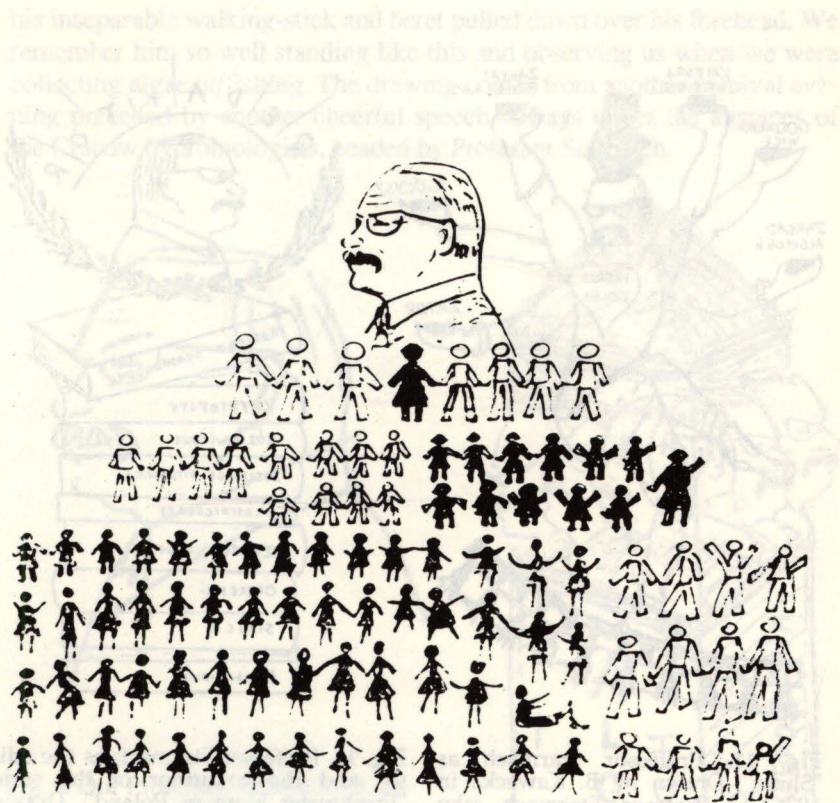
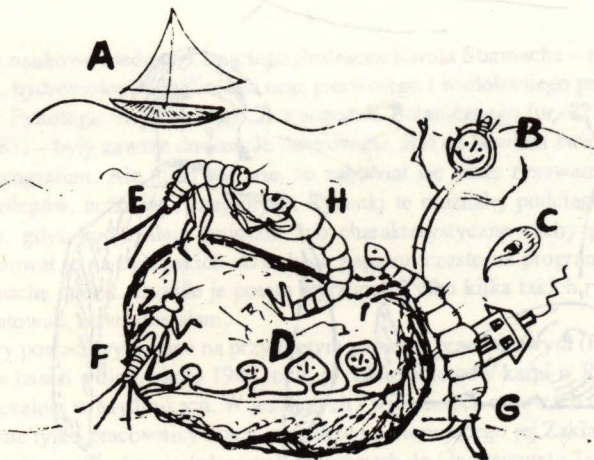

Fig. 13. Scientific offspring of Professor Starmach. Drawn by B. Kawecka in 1976. - Progenitura naukowa Profesora Starmacha. Rysowała B. Kawecka w 1976 r.

- A. NAVIGULA STARHACHII
- B. OEDOGONIUM STARHACHII
- C. PHACUS STARHACHII
- D. VAUCHERIA STARHACHII
- E. BRACHYPTERA STARHACHII
- F. ECDYONURUS STARHACHII
- G. ALLOGHANUS STARHACHII
- H. DIAMESA STARHACHII

Fig. 14. Water plants and animals named in honour of Professor Starmach. Drawn by B. Kawecka in 1976. – Wodne rośliny i zwierzęta nazwane na cześć Profesora Starmacha. Rysowała B. Kawecka w 1976 r.

A oto
Najgrubsza Ryba
(oprócz, chyba-
wieloryba...)

Fig. 15. Professor Starmach. Drawn by J. Zięba. —
Rysował J. Zięba

Karykatury Profesora Karola Starmacha (z rysunkami Karola Starmacha, Barbary Kaweckiej i Jerzego Zięby)

Prace naukowe niedawno zmarłego Profesora Karola Starmacha – nestora polskiej fykologii, hydrobiologii i ichtiologii oraz pierwszego i wieloletniego przewodniczącego Sekcji Fykologicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego (ur. 22. IX. 1900, zm. 2. III. 1988) – były zawsze doskonale ilustrowane. Był on bowiem świetnym rysownikiem i fotografem. Ale mało kto wie, że zabawiał się także rysowaniem sylwetek i twarzy kolegów, uczniów i znajomych. Rysunki te możnaby podciągnąć pod miano karykatur, gdyż podkreślają śmieszne lub charakterystyczne cechy portretowanych osób. Rysował je na byle jakich skrawkach papieru, często na programach posiedzeń gdy się trochę nudził. Zwykle je potem wyrzucał. Tylko kilka takich rysunków udało mi się uratować, a dwa dostałam.

Cztery postacie rysowane na przymiętym papierze przebitkowym (fig. 1-3) zrobione były w latach wojny, około 1944 roku, w czasie odłowów karpi w Rybackiej Stacji Doświadczalnej w Mydlnikach. W jesiennych i wiosennych odłowach tradycyjnie brali udział nie tylko pracownicy Stacji, ale także i partonującego jej Zakładu Ichtobiologii i Rybactwa w Krakowie (placówek należących do Uniwersytetu Jagiellońskiego a w czasie wojny włączonych przez okupanta do Rolniczego Instytutu Puławskiego). Musiało być dobrze zimno, stąd grube płaszczki i kurtki, futrzana czapa Przemka i klapki na uszach inż. Borego.

W jesieni 1964 roku powstała podobizna moja i mojego męża (fig. 4).

Podobizny Jurka Komárka, światowej sławy fykologa czeskiego (fig. 5), i nieznaanej mi osoby (fig. 6) powstały na XII Międzynarodowym Kongresie Botanicznym w Leningradzie w 1975 r. Narysowane są długopisem (w przeciwieństwie do pozostałych zrobionych ołówkiem) na odwrocie koperty lotniczej, którą Carlos F. M. Bicudo zamierzał wysłać do Brazylii (Profesor Bicudo prawdopodobnie siedział koło Karola na wykładach).

Satyryczny autoportret en face i z profilu zrobił Karol 4 października 1970 r. w czasie kuracji w Krynicy, na pocztówce, na której podał na jaki adres mam mu przysyłać korespondencję. Przy okazji informuje, że zalecono mu: 1) picie wody mineralnej 3 razy dziennie i 2) wzięcie 10 kąpielii w czasie pobytu. Niestety pieczęć pocztowa wypadła po złej stronie kartki; dlatego oprócz facsimile pocztówki podaję także zretuszowany rysunek (fig. 7, 8).

W 1976 roku mijало 50 lat pracy naukowej naszego Profesora. Było wiadomo, że nie zgodzi się na jubileusz, bo nie lubiał siedzieć na cenzurowanym. Jednak jego uczniowie (głównie pracownicy Zakładu Biologii Wód Polskiej Akademii Nauk) znaleźli doskonały pretekst. Stwierdzili, że właśnie upływa 100 lat od pierwszych polskich publikacji hydrobiologicznych (ichtiologicznych) – które pisał Maksymilian Siła Nowicki, Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego – i zwołali niby dla uczczenia tej histo-

rycznej daty uroczyste zebranie Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego z udziałem zaproszonych gości. Zebranie (połączone z bankietem i karnawałową zabawą) odbyło się w pałacyku w Mogilanach koło Krakowa. Zebranie musiał oczywiście otworzyć, i siedzieć przy prezydyjnym stole a więc na cenzurowanym, Profesor Starmach jako przewodniczący naszego Oddziału Towarzystwa.

Pierwsza połowa referatu – wygłoszonego przez Dra Andrzeja Kownackiego – nasświetlała działalność kolejnych naszych hydrobiologów: Nowickiego, Antoniego Wierzejskiego, Stanisława Minkiewicza, Alfreda Lityńskiego, Michała Siedleckiego, Józefa Rostańskiego, Maryjana Raciborskiego, Romana Gutwińskiego, Jadwigi Wołoszyńskiej, Kazimierza Roupperta i Teodora Spiczakowa, przechodząc wreszcie do ucznia tych dwu ostatnio wymienionych, t.j. do Karola Starmacha. Kolejne postaci przedstawiono na przezroczach rysunkami wykonanymi w tuszu przez Barbarę Kawecką, ówczesnie Doktor, teraz Docent.

Rozwijając następnie szerzej działalność naszego Profesora (fig. 9) ilustrowano ją wesołymi rysunkami (przezroczami) Basi ku wielkiej uciesze zebranych i jubilata. Była tam trawestacja prehistorycznego obelisku "Światowida" patrzącego na cztery strony świata (fig. 10) obrazująca wszechstronność wiedzy Jubilata. Był też tańczący "Sziwa" (fig. 11) trzymający w swych rękach wykreowane przez Niego placówki naukowe: Rybacki Zakład Doświadczalny w Zatorze, Rybackie Gospodarstwa Doświadczalne PAN w Gołyszach, Zakład Biologii Wód PAN, Katedra Hydrobiologii UJ, Stacja Hydrobiologiczna PAN w Goczałkowicach, Zakład Algologii Instytutu Botaniki PAN, i mający w sercu terenową pracownię naukową swoją i jego syna Janusza zorganizowaną we własnym domu w Mszanie Dolnej. Był też Profesor jako redaktor i współautor tomów wydawnictwa "Flora Ślaskowa Polski" (fig. 12).

W progeniturze naukowej (fig. 13) wyliczono mu 8 wówczas docentów (ta gruba dziewczynka w środku to ja!), 24 doktorów i 81 magistrów.

Fig. 14 przedstawia taksony roślin i zwierząt wodnych poświęconych Profesorowi.

Tekst przemówienia wraz z rysunkami oddano do druku w Wiadomościach Ekologicznych (Kownacki, Kawecką 1977: 110-113); rysunków jednak redakcja nie wydrukowała. Wykorzystano je wobec tego tutaj. Jestem przekonana, że Profesor nie miałby nam tego za złe.

Jak kłamrą spina zestawione tu rysunki fig. 15 zrobiona przez Dra Jerzego Ziębę. Uchwycił on doskonale sylwetkę Profesora z nieodstępną laską i baskijskim beretem nasuniętym na czoło. Często tak stawał przy nas obserwując jak zbieramy glony albo inne materiały w terenie, lub przy odłowach ryb. Rysunek ten pochodzi z innego wieczoru karnawałowego poprzedzonego wesołym referatem zawsze pod patronatem hydrobiologów krakowskich z Profesorem na czele.

W trzy lata po śmierci Profesora Starmacha, przy okazji X Jubileuszowego spotkania polskich fykologów przedstawione tutaj rysunki uzupełniają – mam nadzieję – postać naszego Mistrza, wielkiej miary uczonego i nauczyciela, o wspaniałe ludzkie cechy: poczucie humoru i przyjacielskie współżycie z ludźmi. One także zyskiwały Mu sympatię i popularność u uczniów oraz starszych i młodszych kolegów.